

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПДВ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Вінницький навчально-науковий інститут економіки ЗУНУ

Анотація. Дослідження присвячене визначенню проблем адміністрування ПДВ в Україні та обґрунтуванню напрямів їх усунення

Ключові слова: ПДВ, адміністрування ПДВ, електронне адміністрування ПДВ, контролюючі органи

PROBLEMS OF VAT ADMINISTERING IN UKRAINE AND WAYS OF THEIR SOLUTION

Abstract. The study is devoted to identifying problems of VAT administering in Ukraine and substantiating the directions of their elimination

Key words: VAT, VAT administering, e-VAT administering, regulatory authorities

Найважливішим непрямим податком в Україні є ПДВ. Проте його вважають досить складним для розуміння, обчислення і сплати з боку платників та з точки зору контролю з боку податкових органів. ПДВ відноситься до тих податків, які мають значну кількість специфічних нюансів при його встановленні та забезпеченні справляння. Тому встановлення проблем адміністрування податку, пошук шляхів їх розв'язання, надасть можливість в подальшому підвищити ефективність справляння ПДВ в Україні.

Фахівці неоднозначно оцінюють роль ПДВ в економіці. Так, практики стверджують, що цей податок найповніше забезпечує бюджетні потреби та є нейтральним стосовно діяльності платників, тоді як теоретики критикують його за надлишкову фіскальність, незначний регулюючий вплив і обтяжливість для споживачів товарів й послуг.

Зазначимо, що будь-які податкові реформи, що проводяться в Україні так чи інакше пов'язані зі змінами у справлянні ПДВ, адже з точки зору адміністрування він є достатньо проблемним. Зокрема можна виділити наступне:

1. Складність і висока вартість адміністрування ПДВ. Нарахування та сплата, податковий контроль і розв'язання податкових спорів з ПДВ відносяться до процесів підвищеної трудомісткості для всіх учасників таких відносин. Високий рівень трансакційних витрат, пов'язаних з ПДВ, як для платників, так і для контролюючих органів, заснований на необхідності дотримання великого переліку складних нормативно-правових процедур з розрахунку та відшкодування ПДВ. Для цих цілей потрібні висококваліфіковані фахівці, що мають глибокі прикладні знання та вміють розбиратися в нюансах податкового законодавства. Оскільки на формування таких фахівців потрібно чимало часу, то зазначене призводить до цілком обґрунтованої претензії з їх боку на високу вартість наданих ними послуг [1, с.107].

2. Використання схем ухилення від сплати ПДВ. Наявність можливості одночасно користуватися пільгами зі сплати ПДВ і отримувати з бюджету його відшкодування дає змогу суб'єктам господарювання створювати та активно втілювати різні «тіньові» податкові схеми, зокрема: реалізовувати продукцію за цінами, нижчими від вартості придбання; проводити безтоварні операції, що організуються шляхом «фіктивного» придбання реальним суб'єктом підприємницької діяльності продукції від ланцюжка «фіктивних» і «транзитних» підприємств; здійснювати псевдоекспортні операції; безпідставно застосовувати нульову ставку ПДВ при проведенні зовнішньоекономічних операцій; використовувати документи «фіктивних» підприємств з метою незаконного формування витрат та податкового кредиту при придбанні робіт, послуг (фіктивний субпідряд); втрачати первинні бухгалтерські документи тощо [2, с.280].

3. Недоліки електронного адміністрування. Існують проблеми, які пов'язані із організацією електронної взаємодії між платниками ПДВ і контролюючими органами. Так, платнику, який подав

на реєстрацію податкову накладну, в той же день в електронний кабінет повинна прийти квитанція про прийняття, зупинку або відмову в прийнятті. Втім, наявні випадки, коли квитанція про неприйняття податкової накладної з формальних причин, датована днем подання такої накладної, приходиться платнику із запізненням. В такому випадку платнику доводиться знову подавати на реєстрацію податкову накладну / розрахунок коригування. Додаткових неприємностей зазначене завдає платнику тоді, коли накладна була подана на реєстрацію в останній день терміну, і контролюючі органи застосовують до такого платника штрафи за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних [3].

Через прогалини електронного адміністрування «ризикові» платники ПДВ мають можливість реєструвати свої податкові накладні застосовуючи податкові коригування. Так, спочатку подавши податкову накладну на велику суму, а потім відкоригувавши її в бік зменшення, недобросовісний платник забезпечує собі необхідний показник податкового навантаження, а також велику суму нарахованого ПДВ для порівняння за формулою, що в сумі дає можливість безперешкодно реєструвати податкові накладні на досить великі суми, навіть якщо вони мають ознаки нереальності, а сам платник – статус «ризикового» [3].

4. Бюрократичні перешкоди. Серед таких бар'єрів варто виокремити податкові перевірки, за результатами яких контролюючі органи складають податкові повідомлення-рішення щодо зменшення розміру бюджетного відшкодування ПДВ; зменшення від'ємного значення об'єкта оподаткування ПДВ; зменшення розміру податкового кредиту і т.п. з надуманих причин, зокрема проведення операцій з проблемними контрагентами. Метою таких дій посадових осіб контролюючих органів є перенесення суми бюджетного відшкодування ПДВ в розряд «оскаржуваної»/«непідтвердженої», що дає можливість відзвітувати про відсутність у держави заборгованості перед суб'єктами господарювання. Платники податків мають право оскаржувати такі повідомлення-рішення, однак після скасування податкових повідомлень-рішень в адміністративному порядку інспектори виходять на «переперевірку» і за раніше скасованими епізодами знову виносять таке рішення [4].

5. Ручне управління і несанкціоноване втручання в систему електронного адміністрування ПДВ. Існує можливість ручного управління алгоритмом розрахунку суми, яка повинна бути перерахована на ПДВ-рахунок, а також суми бюджетного відшкодування ПДВ. Наявна також проблема надуманої зупинки та відмови в реєстрації податкових накладних. Це здебільшого стосується контрагентів експортерів, проте має прямий вплив на подальше бюджетне відшкодування ПДВ.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що ПДВ є складним та в багатьох випадках проблемним податком. Однак, в сучасних українських умовах (з шаленими соціальними зобов'язаннями) державі необхідно шукати шляхи вирішення проблем адміністрування одного із найважливіших бюджетоформуючих податків. Серед пріоритетних напрямів покращення справляння ПДВ в Україні варто виокремити:

1. З метою поліпшення контролю за експортно-імпортними операціями учасників ЗЕД необхідно налагодити взаємодію Державної митної служби й Державної податкової служби та підвищувати ефективність їх роботи. Зазначене потребує створення дієвої системи податкового й митного контролю, засновану на сучасних методах оцінки ризиків ухилення від оподаткування; підвищення рівня відповідальності посадових осіб контролюючих органів при розширенні їх повноважень, зокрема прав щодо винесення рішення на підставі професійного судження про відповідність дій платників податків нормам чинного податкового законодавства; зниження рівня корупції у податкових і митних органах та продовження вдосконалення обліку та звітності платників податків.

2. З метою налагодження ефективної взаємодії контролюючих органів і платників податків потрібно забезпечити належне технічне функціонування й програмне обслуговування системи електронного адміністрування ПДВ. Зазначене вимагає виключення ручного управління та несанкціонованого втручання в систему електронного справляння ПДВ. Це може бути виконано завдяки запровадженню персональної дисциплінарної, адміністративної та фінансової відповідальності посадових осіб контролюючих органів. Крім того, Податковий кодекс України має передбачати матеріальну відповідальність осіб, які забезпечують технічне обслуговування та організовують підтримку системи електронного адміністрування (наприклад, передбачити випадки за яких до винних посадових осіб можуть бути накладені санкції за умови, якщо платник податків не в змозі зареєструвати вчасно податкові накладні ПДВ у зв'язку з недоступністю системи або перебою в її функціонуванні).

3.3 метою покращення інституціонального середовища адміністрування ПДВ необхідно провести систематизацію різних положень Податкового кодексу України в частині справляння ПДВ та усунути наявні внутрішні суперечності. Як показує міжнародний досвід, ПДВ для більшості платників податків, які не здійснюють складних операцій, є одним із найпростіших в нарахуванні та перерахуванні до бюджету. У нашій державі має встановитися аналогічна ситуація. Зазначене вимагає зміни правил оформлення рахунків-фактур, уніфікації права на податкові відрахування в різних ситуаціях і звільнення від оподаткування, уточнення багатьох формулювань Податкового кодексу України, які можуть бути неоднозначно трактуватися та створити проблеми з адміністрування ПДВ як для платників податків, так і для контролюючих органів.

Таким чином, в умовах зумовленої глобалізацією відкритості кордонів та цифровізації економіки безальтернативним є вирішення проблем адміністрування ПДВ, спрямоване на його пристосування до викликів і загроз сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абашев А. О. Налог на добавленную стоимость: проблемы и пути реформирования. *Вестник Тихоокеанского государственного университета*. 2019. №2 (53). С. 105-112.
2. Терешко О. М., Мудь М. О. Проблеми та перспективи справляння ПДВ в Україні. *Інноваційна економіка*. 2013. №2 (40). С. 278-281.
3. Трохимец Б., Зверева Л. Система администрирования НДС: как недостатки работы СМКОР способствуют рисковому плательщикам и мешают добросовестным. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/198919_sistema-administrirovaniya-nds-kak-nedostatki-raboty-smkor-sposobstvuyut-riskovym-platelshchikam-i-meshayut-dobrosovestnym (дата звернення: 27.02.2021).
4. Трут Д. 4 головні проблеми відшкодування ПДВ в Україні. URL: <https://gmk.center/ua/opinion/4-golovni-problemi-vidshkoduvannya-pdv-v-ukraini/> (дата звернення: 27.02.2021).

Волощук Руслан Євгенійович, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ, Вінниця, email: ruslanvoloshchuk0109@gmail.com

Сокур Лілія Михайлівна, магістр кафедри фінансів, банківської справи та страхування Вінницького навчально-наукового інституту економіки ЗУНУ, Вінниця, email: sokur.lilia777@gmail.com

Voloshchuk Ruslan Ye. – PhD (Economics), senior lecturer of the Department of Finance. Banking and Insurance of Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics Western Ukrainian National University, Vinnytsia, e-mail: ruslanvoloshchuk0109@gmail.com

Sokur Liliia M. – master's student of the Department of Finance. Banking and Insurance of Vinnytsia Educational and Scientific Institute of Economics Western Ukrainian National University, Vinnytsia, e-mail: sokur.lilia777@gmail.com